

AXEL OLRİK'İN EPİK YASALARI VE LORD RAGLAN'IN KAHRAMAN KALIBI AÇISINDAN AĞRIDAĞI EFSANESİ ROMANI

*Mahfuz ZARİÇ**

ÖZET

Yazarlığı, çocukluğundan beri sözlü edebiyatın pek çok ürünüyle şekillenen Yaşar Kemal'in kaleme aldığı romanlardaki halk anlatıları yansımaları sadece motif, tema ve konulardan ibaret değildir. Halk anlatılarının yapısal unsurları da Yaşar Kemal'in romanlarının belirleyici özelliklerindedir.

Yazarın "Ağrıdağı Efsanesi" adlı romanının fiktif yapısı incelendiğinde romanda, ilkeleri halk bilimci Axel Olrik tarafından belirlenen epik yasaların sırasıyla yer aldığı görülmektedir. Romandaki ana vakanın sahneleniş tarzı ve anlatının sonlandırılması; romanda yer alan leitmotiv değerindeki bazı tekrarlar; bazı sayıların anlatı boyunca sıkça kullanılması; benzer durumlarda roman kahramanlarının benzer tavırların sergilenmesi; romandaki vakaların birliği, sıralanışı ve kalıplaşma gibi özellikler eserdeki belli başlı epik yasalardandır.

Romanın merkezi kişisi Ahmet geçirdiği aşamalarla ise ilkeleri halk bilimci Lord Raglan'ın ortaya koymaya çalıştığı halk hikâyeleri kahraman kalıbına uygunluk göstermektedir. Ahmet'in birileri tarafından ve gizlice bir yere gönderilmesi, hakkında pek bilgi aktarılmayan çocukluk dönemi, zalim Mahmut Han'la giriştiği mücadeleleri, bu mücadelenin sonunda ona karşı ölümü göze alarak zafer kazanması, mücadele ettiği Mahmut Han'ın kızıyla evlenmesi, Ahmet'in esrarengiz ölümü, Küp Gölü'nde yitmesi, bir ak kuşa dönüşmesi ve vücudu bulunamadığı için gömülememesi, mezarının olmayışı gibi unsurlar da halk hikâyeleri kahraman kalıbının aşama ve davranış örneklerindedir.

Bu makalede Yaşar Kemal'in "Ağrıdağı Efsanesi" adlı romanında destan ve halk hikâyesi gibi anlatı türlerinin evrensel kurmaca unsurlarının yansımaları metin merkezli yapısalci kuramlar bağlamında ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yaşar Kemal, Ağrıdağı Efsanesi, Roman, Halk Bilimi, Kurgu

* Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, El-mek: mahfuzzaric@gmail.com

THE NOVEL AĞRIDAĞI EFSANESİ IN TERMS OF 'EPIC LAWS BY AXEL OLRİK' AND 'HERO PATTERN BY LORD RAGLAN'

ABSTRACT

The authorship of Yaşar Kemal has been shaped with the influence of many products of folk literature since his childhood and the elements of folk narratives in his novels aren't only composed of motives, themes and issues. Structural elements of different folk narratives are the typical features of Yaşar Kemal's novels.

It's observed that the epic rules exist in the novel of Yaşar Kemal named Ağrıdağı Efsanesi respectively determined by folklorist Axel Olric. Staging style of the main case at the novel, termination of narrative, some repeats worth leitmotivs and some numbers; exhibiting similar attitudes in similar situations by the hero of the novel; unity of the cases in the novel and like properties are the main epic rules in this novel.

Novel central person Ahmet with his vines shows compliance with "mold of hero" that it's rules determined by folklorist Lord Raglan. Sending Ahmet secretly by someone to a place, the period of his unknown childhood, his combat with cruel Mahmut Han; his victory at the end of this struggle, his marriage with the daughter of Han, his mysterious death, his lost in Küp Gölü, transforming into a white bird, his being graveless and the factors such as are the phases and behaviors of heroic mold of people stories.

In this article, we will examine Yaşar Kemal's novel "Ağrıdağı Efsanesi" regarding universal fiction elements as legends and folk-tales' reflections in the context of text-based structuralist theories.

Key Words: Yaşar Kemal, Ağrıdağı Efsanesi, Novel, Folk Science, Fiction

GİRİŞ

Cumhuriyet dönemi romancılarımızdan Yaşar Kemal, ilköğrenimini yaptığı Adana'da küçük yaşlardan itibaren halk edebiyatına ilgi göstermiş, saz çalmış, halk şairleriyle atışmış, türküler söylemiş ve destanlar anlatmıştır. Yazar, ileriki yıllarda köy köy dolaşarak folklor ürünlerini derlemiştir. Yazarın *Taş Çatlama* (1961), *Baldaki Tuz* (1954-1974), *Ustadır Arı* (1995), *Zulmün Artsın* (1995), *Binbir Çiçekli Bahçe* (2009) isimli derlemelerinin yanı sıra *Ağıtlar I* (1943), *Gökyüzü Mavi Kaldı* (1978), *Sarı Defterdekiler* (1997) adlı halk bilimi araştırma kitapları bulunmaktadır. Yaşar Kemal'in halk edebiyatı ürünlerine olan bu ilgisine, onun üzerine yazılmış pek çok makale, kitap ve tez de değinilmiş; yazarın eserlerinde özellikle romanlarında halk edebiyatı ürünlerinden yansımış olan motiflere, anlatılardan yapılmış alıntılara ve simgelere dikkatler çekilmiştir.¹

¹ *Yaşar Kemal'in Romanlarında Halk Bilimi Unsurları* başlıklı Doktora tezinde yazarın romanlarının içeriklerinde görülen "yılan, kuş, turna gibi mitolojik hayvanlara; Köroğlu, Bayramoğlu gibi destanlara; Ali Kesiği, Binboğa gibi efsanelere; masallara, halk hikâyelerine, halk şiiri parçalarına, atasözlerine, deyimlere, inanışlara, çalgılara, mesleklere...(Topçu, 2008:8-12)" değinilmiştir. *Yaşar Kemal'in İnce Memed Romanı Üzerine Oluşumsal Yapısalcı Bir*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

“Ağrıdağı Efsanesi”² romanının halk anlatıları ile olan ilişkisi romanın adı ile başlar. Roman insan ile var olan bir tür olmasına rağmen burada “aşk teması etrafında bir efsane ve bir dağ” romanın merkezine oturtulmuştur. “Ağrıdağı Efsanesi”nde kullanılan dil ve üslup gerçekçi romanın dil ve üslup özelliklerinin yanı sıra “Aradan altı ay geçti... At benim kısmetimdir...”(AE:17) “Gün doğuyordu ki uzaktan bir top atlı göründü. Doludizgin geliyorlardı. Hepsinin altındaki at da kır donluydu.”(AE:92) “Ben ona el verdim, diyordu.”(AE:112) örneklerindeki gibi halk anlatı türlerinin dil ve üslup özelliklerini de yansıtmaktadır. Romanda sıkça sahneye çıkan “at, kaval, göl, dağ, kılıç...” gibi nesne ve varlıklar da halk bilimi anlatı türlerinin motif değerli yaygın unsurlarındandır. Aynı şekilde “uğur, uğursuzluk, aşk, vefa...” da halk anlatılarının duygu ve kavram dünyası unsurlarındandır.

Yaşar Kemal'in romanlarında içerikte olduğu kadar fiktif yapıyı belirlemede de halk anlatılarının yansımaları incelenmeye değer bir konudur. Halk biliminde, anlatıyı merkeze alan kuramlar tarafından, anlatının türüne göre metinlerdeki “epik yasalar, anlatı kişilerinin rol ve işlevleri, kahraman kalıbı ve arketipsel izler” üzerinde durulmaktadır. Bu yazıda temel alacağımız söz konusu yapısalci inceleme yöntemleri genel olarak sözlü veya yazılı halk bilimi metinlerinde evrensel, ortak ilkeler arayışı içinde olmuş ve karşılıklı metinleri organik bir bütün olarak ele almışlardır.

İlk defa karşılaşılan bir halk anlatısıyla muhatapın bu anlatılarla daha önce karşılaşmış gibi bir duyguya kapılmasını; ilkel insanın ortak zihni özelliği ve bu özelliğe uygun olan doğa kavramı ve ilkel mitoloji ile açıklayan Axel Olrik, halk anlatılarında anlatıcılar, icracılar (bunlara modern zamanların Yaşar Kemal gibi roman yazarlarını da katabiliriz) farkında olmadan söz konusu evrensel kurgu ilkelerinin etkisi altında eserlerini ortaya koyarlar, der. Olrik tespit ettiği ilkelere “Halk anlatısının düzenleyici epik kuralları” adını vermiştir. (Olrik 1994a:2-6)

Çağının yazım tekniklerini de kullanarak “Ağrıdağı Efsanesi” romanını yazan Yaşar Kemal bu eserin yapısalci halk bilimi kuramcılarının tespit ettiği gibi evrensel ilkeler doğrultusunda kurmaca bir yapı örmüştür.

1.AXEL OLRİK'İN EPİK YASALARI AÇISINDAN AĞRIDAĞI EFSANESİ

Danimarkalı halk bilimci Axel Olrik, “Sage” adını verdiği, bir araya getirilmiş yaygın benzerlik kategorilerinden elde edilmiş kuralları “halk anlatılarının epik kuralları” olarak niteler. (Olrik 1994a:2) Olrik halk anlatılarını düzenlediğine inandığı bu kuralları kısaca “1.Giriş ve Bitiriş Kuralı, 2.Yineleme Kuralı, 3.Üçler Kuralı, 4.Bir Sahne İki Kuralı, 5.Zıtlık Kuralı, 6.İkizler Kuralı, 7.Son Durumun Önemi Kuralı, 8.Tek çizgi Kuralı, 9.Kalıplaşma Kuralı, 10.Tablo Sahnelerin Kullanılması Kuralı, 11.Sage'nin Mantığı Kuralı, 12.Tek Entrika Kuralı, 13.Dikkati Başkahraman Üzerinde Toplama Kuralı” olarak sıralar. (Olrik 1994a:2-5; Olrik 1994b:4-6)

Önce kısa bir özetini vereceğimiz “Ağrıdağı Efsanesi” romanında Olrik'in belirlediği bu ilkelerin tamamı bulunmaktadır.

İnceleme başlıklı Doktora tezinde ise Vladimir Propp gibi yapısalci kuramcılardan söz edilmekle birlikte yazarın *İnce Memed* romanındaki yazım tekniklerinden “bakış açıları, tasvir, mektup tekniği, özetleme tekniği, geriye dönüş tekniği, montaj tekniği, leitmotiv tekniği, diyalog tekniği, iç diyalog tekniği...; zaman, mekân ve kişiler (Güvenç, 2009:I-IV)” gibi temel kurgu unsurları üzerinde durulmuştur. Berna Moran ise *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 2*'de “İnce Memed ve Eşkıya Öykülerinin Yapısı” başlıklı yazısında *İnce Memed* romanındaki yapısal halk bilimi unsurlarını gözler önüne sermiştir. “Yaşar Kemal'de Yozlaşma Mitosu” başlıklı yazısında da yazarın *İnce Memed, Binboğalar Efsanesi, Akçasazın Ağaları* gibi romanlarını mitik bir yaklaşımla ele almıştır. (Moran 2002:123-171)

² Bu yazıda, Yaşar Kemal'in , Yapı Kredi Yayınları tarafından yayımlanmış *Ağrıdağı Efsanesi* adlı (İstanbul, 2006) romanı esas alınmıştır.

Mahmut Han, Ağrı yöresinde hüküm süren saray sahibi bir Osmanlı Beyidir. Han'ın üç kızı ve sadece birisi ön plana çıkarılmakla birlikte sekiz oğlu bulunmaktadır. Babası gibi öğrenimini İstanbul'da görmüştür; fakat babası gibi, yörenin dağlı olarak nitelenen insanına adaletle hükmedememektedir. Baskıcıdır, zalimdir. Bir gün Mahmut Han'ın hediye kır atı öykünün merkezi kişisi, yiğit bir genç olan Ahmet'in kapısına dayanır. Köyün yaşlı kavalcısı Sofi, töre gereği Ahmet'e atı üç kere kapısından uzaklaştırmasını; eğer at yine geri gelirse, onu bir Hak armağanı olarak alıkoymasını söyler. Ahmet atı üç defa evinden uzaklaştırır; her defasında da kır at geri gelir.

Han'ın gazabından korkan Ahmet kaçır; Şemdinan Kürtlerine, Hakkâri dağlarına sığınır. Mahmut Han, atının kimde olduğunu öğrenir. Töreyle bir kenara bırakarak atını geri almak için adamlarıyla haber yollar. Ahmet, Han'dan çekinmesine rağmen töre baskısı yüzünden atı geri vermez. Sofi, Han'a töreyi hatırlatınca zindana atılır. Bir süre sonra Ahmet, Mahmut Han'a teslim olur. Ahmet, atı geri veremeyeceğini söyleyince kendisini Han'a getiren Musa Bey ile birlikte zindana atılır. Mahmut Han, atın geri getirilmesi için kır gün mühlet verir; atı geri getirilmezse üç esirinin de boynunu vurduracaktır.

Mahmut Han'ın kızı Gülbahar ile Ahmet Küp Gölü'nde daha önceden karşılaşmışlardır. Kaderleri sarayın zindanında onları kır at sayesinde bir kez daha bir araya getirir. Gülbahar, babası Mahmut Han'ın zindancıbaşısı Memo'dan yardım ister. Memo, Gülbahar'a gizliden âşık olmasına rağmen Ahmet'le arkadaşlarının kaçmasına yardımcı olur.

Mahmut Han, İsmail Ağa'nın verdiği akılla kızını zindana attırır. Bu haber yayılınca tekmil halk ile birlikte Ahmet de saraya yürür. Han geri adım atmak zorunda kalır. Gülbahar kurtarılır. Mahmut Han, halkın isyanı karşısında kızını Ahmet'e vermeyi bir şarta bağlar. Ahmet, Gülbahar'ı almak ve affedilmek istiyorsa Ağrı Dağı'nın zirvesinde ateş yakacaktır. Aslında Han, Ahmet'in bu yolculukta niceleri gibi donacağını umut etmektedir. Ahmet, Ağrı Dağı'na yol alır. Ahali ile Han bir kez daha karşı karşıya gelir ve Mahmut Han, şartından vaz geçer. Bekleyişin üçüncü gecesinde Ahmet'i bağısladığını söyleyen Han'ın buyruğu doğrultusunda gençler atlarını Ahmet'i kurtarabilmek ümidiyle dağa sürer. Bu arada Ahmet şartı yerine getirmiş, ateşi yakmıştır. Dağdan dönen Ahmet, Gülbahar'ı alır, Küp Gölü'ne yönelir; yolda Gülbahar'ın ağzını yoklar. Zindancıbaşını ikna etmiş olması durumu aralarına bir kılıç gibi girecektir. Ahmet, ardından seslenilmesine rağmen geri dönmez; Küp Gölü'ne doğru Gülbahar'dan uzaklaşır ve o günden sonra Küp Gölü'nde Gülbahar'ın gözüne bazen gözüdür; gün kavuşurken de bir ak kuş göle gelir.

1.1.Giriş ve Bitiriş Kuralı: “Sage, birdenbire başlamaz ve birdenbire bitmez. Bu ilke giriş ve bitiriş kuralıdır. Sage durgunluktan coşkunluğa doğru giderek başlar ve çoğu zaman başlıca kişilerden birinin başına gelen bir felâketi içeren sonuç olayından sonra coşkunluktan durgunluğa giderek biter.”(Olrik 1994a:2)

Roman, Ağrı Dağı'nın eteklerindeki Küp Gölü'nün tasviri ile başlatılır. Bir kuyu gibi derinlerde olan göl laciverdi, yumuşak, kadife bir mavidir. Baharla birlikte göle “Ağrıdağının güzel, kederli kara gözlü, iri yapılı, çok uzun, ince parmaklı çobanları da kavallarını alıp Küp gölüne gelirler.”³ (AE:9)

Burada göl tasvirinde kullanılan sıfatlar durgunluğu işaret eder. Bir süre sonra çobanların sabahdan başlayıp akşama kadar sürecek kaval çalmaları, tam gün batarken kavalcılarının ayaklanması, kar gibi küçük, ak bir kuşun gelip gölün üstünde dönmesi, şimşek gibi hızlanıp defalarca kanadını gölün sularına daldırması ve gözden kaybolması ile sahne coşkunluğa doğru

³ Romandan yapılan alıntılarda yazarın imlası aynen aktarılmıştır.

evrilir. Romanın sonunda da tekrar edilecek olan bu sahne ilk olarak roman merkezi kişisi Ahmet'in gölde yitmesinden sonra gerçekleşecektir. Böylece romana son durumdan başlanmış olur.

“(Halk anlatılarındaki) Son durgunluk ögesinin, sürekli olarak yeniden ortaya çıkması, bunun sadece anlatıcının isteğine bağlı olmadığını fakat bir epik kuralın zorlayıcı etkisi ile belirlendiğini gösterir.”(Olrik 1994a3)

Ağrıdağı Efsanesi'nde romancı Yaşar Kemal, bir halk hikâyesi anlatıcısı üslubuyla, anlatıcısına şunları söyler:

“O gün bu gündür, Küp gölünün oralardan geçenler, gölün kıyısına oturmuş, kara ışık gibi akan uzun saçlarını sırtına sermiş, başı iki elleri arasında gözlerini som mavi suya dikmiş Gülbaharı görürler. Arada sırada Ahmet gölün sularında Gülbaharın gözüne gözükür ve Gülbahar kollarını açıp Ahmede yürür, “Ahmet, Ahmet!” diye bağırır. (...)

Her yıl, bahar çiçeğe durduğunda, dünya nennilendiğinde, Ağrıdağının çobanları dört yandan gelirler, kepeneklerini gölün bakır toprağına atıp üstüne otururlar. (...)(AE:119)

1.2.Yineleme Kuralı: “Halk anlatıları tam anlamıyla ayrıntıya inme tekniğinden yoksundurlar ve zaten pek ender olan tasvirler de çok kısa oldukları için konuya önem kazandıran bir araç olamazlar.”(Olrik 1994a:3)

Yaşar Kemal'in bu eseri kurgu tekniği itibariyle bu yazıda göstermeye çalışacağımız gibi pek çok halk anlatısı unsuru taşımakla birlikte öncelikle modern bir romandır. Ağrı Dağı ve Küp Gölü tasvirleri görsel pek çok ayrıntı barındırmakta ve roman boyunca bir leitmotiv olarak kullanılmaktadır. Benzer ifadelerle kurulan ve sayıları beşi bulan bu leitmotivler⁴ içerik olarak aynı olmakla birlikte bu tekrarların birincisinde at motifi bulunmaktadır. Burada dikkat çekilmesi gereken diğer bir husus anlatıcının başvurduğu, “halk anlatıları hitabet üslubu”dur:

“Ağrıdağının yamacında, dört bin iki yüz metrede bir göl vardır, adına Küp gölü derler. Göl bir harman yeri büyüklüğündedir. Çok derinlerdedir. Göl değil bir kuyu. Gölün dört bir yanı, yani kuyunun ağzı, firdolayı kırmızı, keskin, bıçak ağzı gibi ışıltılı kayalarla çevrilidir...”(AE:9)

1.3.Üçler Kuralı: “Yineleme hemen her zaman üç sayısına bağlıdır. Fakat üç sayısı aynı zamanda kendi başına bir kuraldır. Üç geleneksel anlatılarda karşılaşılan insan ve nesnelerin en yüksek sayısıdır...”(Olrik 1994a:3, 4)

Romanın epik giriş sahnesinde “kar gibi ak küçük” olarak nitelenen efsanevi kuş, kavalcılarının günün batması ile kaval çalmayı bırakıp ayaklandıkları anda “Gölün üstünde bütün hızıyla uçarken tam o anda göle şimşek gibi çakılırcasına iner, bir kanadını suyun mavisine daldırır kalkar. Böylece üç kere daldırır, sonra da uçup gider, gözden ırar, yiter.” (AE:10, 11)

Ağrıdağı Efsanesi'nde olayları başlatan at üç kez Ahmet'in evinden uzaklaştırılır her defasında da geri gelir:

“ ‘Çok düşünme, atı al, şu aşağı yola bırak gel. At bir daha kapına gelirse, al gene götür. Bunu üç kere böyle yap,’ dedi Sofi. ‘At gene gelirse bu senin atındır. Atın sahibi bey de olsa paşa da, Osmanlı Padişahı, Acem Şahı da olsa, Koroğlu da olsa, kelleni verir de bu atı veremezsin. Ve hem de veremeyiz.’ “ (AE:16)

⁴ Bu tekrarlı ifadeler sırası ile 9., 51., 96., 114. ve 119. sayfalarda bulunmaktadır. Bunlar romanda bir bölüm oluşturma işlevi gördüğü gibi esasında halk hikâyesi anlatıcılarının soluklanma anı, anlatıda coşkunluk anında başvurulan sessizlik araları işlevlerindedir.

Mahmut Han'ın Gülbahar, Gülistan ve Gülriz adlarında üç kızı vardır. (AE:26) Kervan Şeyhinin huzuruna gelen Gülbahar Şeyh'i omzundan üç kere öper. (AE:57) Zindandaki üç esirin boyunlarının vurulmasına üç gün kala Mahmut Han, Kervan Şeyhi'nin bu işe el attığını duyar. (AE:60) Geri getirilmeyen at yüzünden öfkeye kapılan Mahmut Han, buna sebep planları zindana attırıştır. Zindanda üç mahkûm Ahmet, Musa ve Sofi bir aradadır. (AE:70) Yusuf, korkusundan üç gün üç gece hasta düşer. (AE:76) Asıl Ağrı Dağı Efsanesinin söyleyicisi dengbeç, dağa üç kez seslenir, dağ üç kere karşılık verir. (AE:97) Efsanedeki çoban köyüne geri döner üç gün üç gece köyün yöresinde dolanır. (AE:98) Ahmet, Han'ın şartını kabul eder, Şeyh'in elini öpüp Ağrı'nın yolunu tutar. Paşa, ona uğurlar diler, "Üç gece Ağrının doruğuna bakacaksınız. Doruğun başı, bulutsuz bir gecede parlayacak, yanacak." der. (AE:103) Ahmet'i affettiğini söyleyen Han'ın buyruğunun ardından Han, sarayına girer; adamları onu üç adım geriden takip etmektedir. (AE:111) Romanın sonunda Küp Gölü'nde yiten Ahmet'in ardından Gülbahar üç defa "Ahmet!" diye seslenir ve bunu bir daha tekrarlar. (AE:118)

Üçler Kuralı'nın bu romandaki en tipik örneği bu olsa gerek: "(Zindancıbaşı Memo geceyi zindanda birbirlerine sarılmış olarak geçiren Ahmet ile Gülbahar'ın başında dikiliyken) Memo üç kere var gücüyle kılıcını sevgililerin üstüne kaldırdı, geri çekti. Bir türlü eli varıp da kılıcı onların üstüne indiremedi."(AE:65)

1.4.Bir Sahnede İki Kuralı: "(Halk anlatılarında) İki, aynı zamanda ortaya çıkan en yüksek kişi sayısıdır. (...) Edebi tiyatrodaki çok kullanılan üç veya daha fazla kişinin konuşmasına halk anlatılarında yer verilmemektedir."(Orik 1994a:4)

Romanın birçok yerinde merkezi kişiler "Ahmet ile Sofi; Ahmet ile Gülbahar; Gülbahar ile Yusuf; Gülbahar ile Memo; Gülbahar ile Sofi; Gülbahar ile zindancı Memo; Memo ile Ahmet" örneklerindeki gibi kişiler defalarca ikili oluşturacak şekilde bir arada sahnelenmiş, konuşuşturulmuştur. Hikâyenin hemen başında sahipsiz kıratı gören Sofi, Ahmet'in kapısında ona seslenecektir:

"(Sofi) 'Ahmet, Ahmet,' diye bağırdı.

Ahmet Sofi'nin sesini tanıdı, kapıya yürüdü, açtı:

'Buyur dayı, dedi.'"(AE:14)

"Bir akşamüstü birden Gülbahar başkalaştı. (...) Kendini sarayın dışına attı. (...) Doğru zindana gitti. Memo zindanın bitişiğindeki odasındaydı. Kapıyı çaldı, Memo kapıyı açtı. (AE:37, 38)

Burada, Bir Sahnede İki Kuralı, çağdaş bir roman için diğer epik kurallar için söyleneceği gibi mutlak bir durum olarak hâliyle gösterilemez. Bununla birlikte çoğu zaman anlatıcı kalabalık bir topluluğu konuşuştururken bile bu kurala uyan sahnelenmeler gerçekleştirilir:

"Yusuf birden sapsarı, kaskatı kesildi:

"Ben gidiyorum, dedi, kapıyı vurdu çıktı, koşarak divanın kapısını geldi, deli gibi babasının ellerine sarıldı. Divanda iki Kürt Beyi, İsmail Ağa, subaşı, iki ases vardı. Birkaç da uzaklardan gelmiş derviş."(AE:77)

Sahnede İki Kuralı etkisini öylesine hissettirir ki bazen üç veya daha kişi bir arada bulunurken bile adeta istem dışı geçişlerle ancak iki kişinin varlığı hissettirilir; üçüncü kişiler neredeyse hiçbir şekilde konuşuşturulmaz. İki kişi arasındaki diyaloglar başlayınca sahnede başka birisinin varlığı bazen neredeyse unutturulur ve böylece Sahnede İki Kuralı'nın gereği yerine getirilmiş olur:

“(Mahmut Han, İsmail Ağa ile Gülbahar hakkında fikir jimnastiği yapmaktadır.) İsmail Ağa yelyepelek dışarı çıktı. İki adamla Gülbaharın odasına girdi... İsmail Ağa ayakta dimdik duran Gülbaharı gösterdi. Adamlar yakaladılar... Gülbahar kendisi indi. Kapıyı İsmail Ağa kendi eliyle kilitleti ve anahtarı yanına aldı.

‘İkiniz de bu kapıda bekleyeceksiniz. Başınız gidecek, bu kız buradan çıkmayacak.’

Paşa karısını çağırmış ona olanı biteni anlatıyordu. Sonra yerde yığılmış kalmış Yusufu gösterdi:

‘Çocuk bitmiş,’ dedi. (...)

Paşa karısına: ‘Hatun götür çocuğu,’ dedi. ‘Kendisinde değil. Çok korkmuş.’

Kadın Yusuf’un koluna girdi, divandan çıktılar.

İsmail onlar dışarı çıkarken huzura girdi.

‘Tamam Paşam,’ dedi.”(AE:80-82)

1.5.Zıtlık Kuralı: “İki kuralı, yine önemli olan Zıtlık Kuralı’yla birbirini tamamlamaktadır. Sage’de her zaman kutuplaşma vardır. (...) Zıtlık Kuralı, Sage’nin başkahramanlarından, özellikleri ve eylemleri başkahramana zıt olma gereksinimiyle belirlenen diğer bireylere kadar etkili olur. (...)”(Olrik 1994a:4, 5)

Ağrıdaki Efsanesi’nde “Mahmut Han ile Ahmet” yiğitlik, sözünde durma, töreye uyma ve kötülük etme, sözünde durmama, töreyi hiçe sayma bağlamlarında bu kuralının en güzel örneklerindedir. Ağrı dolaylarında yaşayan köylülerden olan Ahmet çok iyi kaval çalan, dağlı bir gençtir. Gözü tok, yüreği pek bir delikanlıdır. Ahmet geleneğe bağlı, sözünde duran bir kişilik sergilerken, onun karşısında Mahmut Han geleneği hiçe sayan bir acımasızdır.

“Gülbahar ve kardeşi Yusuf” cesaret ve vefa karşısında, fedakârlık ve korkaklık; koruma davranışı karşısında zor durumdakini ele verme yönleri ile yine zıtlık kuralına örnek gösterilebilirler:

“(Gülbahar) Saraya döndü. Yusuf’u aradı buldu. Yusuf bir şey yapamaz mıydı? Yusuf onunla konuşmadı bile. Bir de öyle sert, öyle düşmanca baktı ki Gülbahar dondu kaldı.”(AE:67)

“(Yusuf) Baba beni bağışla, beni öldürme, gözlerimi oyma, nolursun! Sen her şeyi gördün biliyorsun. Beni bağışla. Ben sana hainlik etmedim. Bağışla beni...” dedi.”(AE:77)

“Gülbahar ve kız kardeşleri” arasında da zıtlık ilişkileri sergilenmektedir. Mahmut Han’ın üç kızı vardır. Gülistan ve Gülriz, saray kurallarına göre davranırken Gülbahar, kız kardeşlerinin tersi davranışlarda bulunur:

“Gülbahar orta boylu dolgundu. Duru, açık bir teni vardı. Buğday benizliydi. O, kız kardeşlerinden başka türlüydü. Ağrıdaki kadınları gibi üst üste dökmeli fistanlar giyer saçlarını kırk örgü yapardı. Gerdanlığı altındı. Ayak bileklerine Ağrıdaki kadınları gibi altın, inci zümrüt halhallar takardı. Çok zekiydi. Az konuşur, hep inceden gülerdi. Öteki kardeşleri erkek olsun, kız olsun, saraydan çok az dışarı çıkar, çok az halkın arasına katılırlardı. Gülbahar böyle değildi. O, hep halkın arasındaydı. Toylardan, düğünlerden hiç eksik olmazdı.”(AE:26)

Olrik, Zıtlık Kuralı’na tam olarak uyan entrika tiplerine de dikkat çekmektedir:

“Bazı entrika tipleri Zıtlık Kuralına tam olarak uyar. (1) Kahraman, caninin öldürücü eylemiyle ölüme gider. (2) Büyük kralın, önemsiz ve yönetme yeteneği az olan bir halefi vardır.”(Olrik 1994a:5)

Turkish Studies

Ağrıdaki Efsanesi'nde Mahmut Han, Ahmet'i ölümüne Ağrı Dağı'na gönderir. Mahmut Han'ın oğlu Yusuf, -korkak, ruh dengesi bozulmuş birisi olduğundan- önemsiz ve yönetme yeteneği az olan bir haleftir. Babasının gazabının korkusundan aklını oynatacak durumda iken Gülbahar'a şunları söyler:

“Sana ne? (...) Onlardan sana ne! Babam haklı olarak o hainlerin başını vurduracak. Sana ne onlardan.”(AE:49)

1.6.İkizler Kuralı: “İki kişi aynı rolde ortaya çıktığında, bunların ikisinin de küçük zayıf olarak betimlendiğini gözleyebiliriz. (...) ‘İkizler’ kelimesi burada geniş anlamda ele alınmalıdır. Bu, hem gerçek ikizler hem de aynı rolde olan iki kişi anlamına da gelebilir.”(Olrik 1994a:5)

Bu romanda buna uyabilecek en çarpıcı örnek Ahmet ile Zindancıbaşı Memo'dur. Ahmet gibi Memo da Gülbahar'a âşıktır; fakat onun duyguları saklıdır. O umutsuz bir aşkın canını feda edilecek esiridir. Ahmet de zindanda esirdir. Musa Bey ve Sofi ile zincirlerle bağlıdır. (AE:71)

Memo, Gülbahar'dan aldığı bir belik saç karşılığında boyunlarının vurulmasını bekleyen esirleri zindandan kaçırır. Ertesi sabah durum anlaşılınca Memo kaçmamış, alaycı bir kahramanlıkla Mahmut Paşa'ya ve eli kılıçlı adamlarına meydan okumuştur. Sahnede ikizi var iken kaderinden ötürü zayıf biri olarak beliren Memo, tek başına kalınca özündeki gibi kahramanlaşır; ölüme koşar:

“(Memo) ‘Paşa, Paşa,’ dedi, burada sizinle üç gün, üç gece dövüşürdüm, ama ne fayda... Ben yeryüzünden alacağımı aldım. Dünyaya doymuş gidiyorum. Birkaç insan öldürmüşüm ne çıkar. Senin birkaç kulunu öldürmüşüm, değil mi? Hepiniz sağlıklı kalın. Kalanlara, dostlara, bizi sevenlere, sevmeyenlere selam olsun.’”(AE:71, 72)

1.7.İlk ve Son Durumun Önemi Kuralı: “Bir sürü kişi veya nesne ortaya çıkınca en önemli kişi öne gelir. Buna rağmen sonuncu gelen kişi anlatının duygudaşlık doğurduğu kişidir. (...) Anlatının ağırlık merkezi her zaman Achtergewicht'te (sonda gelende) yatmaktadır.”(Olrik 1994b:4)

“Ağrıdaki Efsanesi” bir modern roman yazım tekniğiyle -kapanış sahnesi ile- başlatılır. Dikkatler son sahnede Ağrı Dağı ve Küp Gölü ile birlikte ruhu gibi bedeniyle de dağ ve göl ile özdeşleşen, onlarda yiten Ahmet'in üzerinde toplanır:

“Gülbahar birden bire karanlığa baktı. Karanlıkta yalnız Ahmedin yüzü... Gülbaharın eli hançerine gitti. Durmadan hançer üşürdü bir yerlere, kolu yorulup düşünceye kadar.

Gözünü açtığı anda gün yavaş yavaş ışığıyordu. İlk bir hava, keskin kokuları dört bir yana dağıtıyordu. Gülbahar bir top ışık içinde, ilerdeki kayanın üstünde, yarı karanlığa batmış Ahmed'i gördü. Ahmede doğru atıldı:

‘Ahmet, Ahmet, Ahmet, gel gitme... Ahmet, Ahmet, Ahmet!’

(...)

O gün bugündür, Küp gölünün oralardan geçenler, gölün kıyısında oturmuş, kara ışık gibi akan uzun saçlarını sırtına sermiş, başı iki elleri arasında gözlerini som mavi suya dikmiş Gülbaharı görürler. Arada sırada Ahmet gölün sularında Gülbaharın gözüne gözüdür. Ve Gülbahar kollarını açıp Ahmede yürür, ‘Ahmet, Ahmet!’ diye bağırır...

1.8.Tek Çizgi Kuralı: “(...) halk anlatısı bir olay çizgisini başkasıyla karıştırmaz; halk anlatıları her zaman tek çizgilidir. Eksik kalan kısımları tamamlamak için geriye dönüş yapılmaz. Eğer daha önceki olaylar hakkında bilgi vermek gerekiyorsa; bu bir diyalog veya konuşma içinde verilir. (...)”(Olrik 1994b:4)

Başlangıçtaki Küp Gölü tasvirinin bir leitmotiv olarak tekrarı ile sonlandırılan olaylar art zamanlı olarak cereyan etmektedir. Anlatıcı, zalimliğini vurgulamak istediğinde Mahmut Han'ı özellikle başkalarının rivayetlerinden aktarır:

“(Sofi) ‘Mahmut Han zalim bir paşadır. Mahmut Han’la başa çıkılmaz. Mahmut Han hakkı, yadigârı bilmez. O, Osmanlı olmuştur.’”(AE:17)

“(Mahmut Han’ın atını geri almak üzere gelen adamı) ‘Paşa bunu bilir ama, gene de atını ister. O at da ona yadigardır. Kardeşi kadar sevdiği Zilan Beyinden yadigardır.’”(AE:18)

Romanda Mahmut Han gibi kişiler hakkında bilgi verileceği zaman geriye dönüşler yerine diyalogların yanı sıra bazen anlatıcı da devreye girer:

“Paşa çok okumuş bir adamdı. Osmanlıya, Osmanlının ününe şanına çok bağlıydı. Onun dedesi, dedesinin dedesi de bu dağlardan olurdu...”(AE:23)

1.9.Kalıplaşma Kuralı: “Aynı çeşitten iki insan veya durum elverdiği ölçüde değişik değil, elverdiği ölçüde birbirine benzerdir. (Olrik 1994b:4)

Modern zamanların bir edebi ürünü olan “Ağrıdaki Efsanesi” epik kuralların etkisinin yanı sıra modern yazım teknikleri doğrultusunda da gereksiz ayrıntılardan arındırılmıştır. Tahkiyenin gerilim unsurlarıyla rahatlıkla genişletilebilecek olan roman yüz on dokuz sayfa hacindedir.

Yaşar Kemal’in bu romanda çokça görülen kısa cümle yapıları da “Kalıplaşma Kuralı” bağlamında ele alınabilir. Aynı çeşitten iki insan olarak ele alabileceğimiz Mahmut Han ve vücuduyla olmasa da hatırasıyla romanda var olan babası birçok yönleriyle birbirine benzemektedir:

“Babası da dağlıları çok sayardı. Onların törelerince davranırdı. (...)

Paşa da babası gibi önce Erzurumda okumuş, sonra İstanbul’a gitmiş, saraya kapaklanmış, orada kendini göstermiş, Padişahın ordusuyla savaşa katılmış, yiğitliği, gözüpekliliğiyle ün salmıştı. (AE:23-25) “(Mahmut Han’ın) Babası yaman, kartal gibi bir adamdı.”(AE:25) “(Mahmut Han) Ulu bir kartala benziyordu.”(AE:43)

Benzerlik ilgilerinden birisi de Ahmet ile Ahmet’in babası, dedesi ve Sofi arasında vardır. Bu sayılanlar yörede hatta komşu ve uzak ülkeler içinde en iyi kaval çalıcılardandır. (AE:13) Zindancıbaşı Memo gibi “Memonun babası da sarayın en sadık, en yiğit adamlarından biriymiş.”(AE:33)

Ağrıdaki Efsanesi’nde Kalıplaşma Kuralına örnek gösterebileceğimiz bir diğer nokta da saç ve göz renkleri ile ilgilidir. Ahmet sarışın, mavi gözlü, ince yüzlü birsidir. (AE:32) Kervan Şeyhi’nin gözleri de mavidir. Bunlara karşın karşılıksız gizli aşkı için canını feda edecek olan Memo kara gözlü, (AE:49) kız kardeşi ve Ahmet’i babasına anlatan Yusuf ise ela gözlüdür. (AE:62)

1.10.Büyük Tablo Sahnelerin Kullanılması Kuralı: “Sage her zaman Büyük Tablo Sahneleri ile doruğuna erişir. Bu sahnelerde Sage kahramanları yanyana gelirler. Kahraman ve atı; kahraman ve canavar. (Olrik 1994b:4,5)

Süreklilik niteliği ile her sene bahar mevsimi ile birlikte bütün çobanlar dört yandan gelip Küp Gölü kenarında buluşur, kaval çalarlar. Romanın sonunda “Ahmet’le Gülbahar’ın son kez Küp Gölü’nde buluşmaları, Gülbahar’ın Ahmet’i arada sırada görür gibi olması, her yıl bu sahnelerin

tabiat olaylarıyla birlikte tekrar etmesi ve gün kavuşurken bir ak kuşun gelmesi ve bir atın kapkara gölgesinin belirmesi”(AE:119) Büyük Tablo Sahnesi Kuralı gereğidir.

1.11.Sage'nin Mantığı Kuralı: “Ortaya konulan temaların konunun ana hatlarını etkilemesi gereklidir ve üstelik bu etki temaların anlatı içindeki ağırlığı ile doğru orantılı olmalıdır. Anlatımın bu mantığı her zaman doğal dünyanın mantığı ile ölçülemez.”(Olrik 1994b:5)

Demirci Hüso ve Kervan Şeyhi sıra dışı kişiliklerdir, kutsamakta, el vermekte, kehanetlerde bulunabilmektedirler. Hüso sadece işiyle uğraşır, kimseyle konuşmaz. Mahmut Han'ın Ahmet hakkındaki haksız karar ve uygulamalarına karşı koyma hatta duygularını öfkesini Han'ın yüzüne karşı haykırma cesaretini gösterebilen ender kişilerdir. Demirci Hüso yaz kış üstü bağı açık yaşaması, oruç tutmaması, namaz kılmaması, dua etmemesi ile ilgi çeker; halk onun ateşe taptığına inanır:

“Bu zulümdür paşa, bu zulümdür. Bu zulüm sürüp gitmeyecek. Sürüp gitmeyecek. At senindir Paşa. Sen bu ata layık değilsin ama at senindir. Ben yalan söylemem, atı ben getirdim Paşa, at senindir.”(AE:67)

Küp Gölü üzerinde ak bir kuşun bütün gün uçup akşam vakti gölde yitmesi, Ağrı Dağı'nın öfkelenmesi doğal dünyanın mantığı ile değil destansı anlatımın ilkeleri ile açıklanabilir sahnelerdir.

Gülbahar'a bir umut olabilecek kişi Kervan Şeyhi'dir. Şeyh, kimseyi kabul etmez, çok yaşlı, ak sakalı gün vürmuş kar gibi parlar birisidir. Gece gündüz büyük, kalın, çok tüylü bir ayı postunun üzerinde oturur, küçülmüş, bir topak kalmıştır. Kervan Şeyhi'nin evinin önündeki meşe ağacı da onun kadar kutsallaşmıştır. Bu meşenin dibine hiçbir kervancı, biraz da başlarına bir felaket gelmemesi için, para bırakmadan geçmez; bırakılan paralara da bayramdan bayrama Şeyh onları fakirlere dağıtıncaya kadar hiçbir insan el sürmezmiş. (AE:56,57)

1.12.Tek Entrika Kuralı:“(…) masallarda, türkülerde ve yerel efsanelerde teklik güçlüdür; mitlerde ve kahramanlık destanlarında daha az güçlü, fakat daha etkilidir.”(Olrik 1994b:5)

Ağrıdaki Efsanesi'nin temel konusu aşktır. Roman bu yönü ile halk hikâyesi geleneğinin roman türündeki devamı sayılabilir. Gülbahar'ın babasının atı romandaki entrik yapıyı, romanın kahramanları gibi peşinden sürükler. Mahmut Han, atını ister; fakat töre gereği at geri verilmez. Han gazaba gelir. Ahmet gibi bütün bir dağ halkı kaçmak, saklanmak zorunda kalır. Bir süre sonra halkın tepkisi Han'a karşı bir isyana dönüşür.

At, Han'a geri getirilmiş olmasına, Gülbahar da Ahmet'in peşinden gitmiş olmasına rağmen artık ne Mahmut Han atı ne de Ahmet Gülbahar'ı kabul eder. Töre gereği kabul edilmeyenler aslında aynı kişiliktir. Mahmut Han'ın otoritesi sarsılmış; Ahmet'in ise duyguları değişmiştir. Gülbahar'ın “Ne istersen vereceğim.” sözünden sonra saçlarından bir tutamı kesip Zindancıbaşı Memo'ya vermesi yüzünden Ahmet'in aşkının masumiyetine hanel gelmiştir. (AE:70) Romanda görüldüğü gibi tek bir entrika olmamakla birlikte entrik birlik söz konusudur.

1.13.Dikkati Başkahraman Üzerinde Toplama Kuralı: “Halk geleneğinin en büyük kuralı Dikkati Başkahraman Üzerine Toplama'dır. Tarihsel olaylar anlatılıyorsa dikkat kahraman üzerinde toplanır.”(Olrik 1994b:5)

Roman Ahmet'e kır atın gelmesi ile başlatılır ve yine Ahmet'in Küp Gölü'nde yitirilmesi ile bitirilir. Kır at öyküsel işlevi ile Gülbahar'la özdeşleştirilebileceği gibi Ahmet de hikâyenin sonunda ak bir kuş ile simgeleştirilir. Haliyle sonuçta dikkatler adı konmadan ölümüyle noktalanacak şekilde Ahmet'in vuslatla taçlandırılmayan akıbeti üzerine çekilir:

“Gülbahar üstüne gittikçe Ahmet ondan uzaklaşıyordu. Gülbahar durdukça duruyor, yürüdükçe uzaklaşıyordu. Böyle böyle Küp gölüne geldiler. Gülbahar Ahmeti Küp gölünde yitirdi...”(AE:119)

(...)

Her yıl bahar çiçeğe durduğunda, dünya nennilendiğinde, Ağrıdağının çobanları dört yandan gelir, kepeneklerini gölün bakır toprağına atıp üstüne otururlar. Bin yıllık sevda toprağının üstüne otururlar. Tanyerleri ışıırken kavallarını bellerinden çekip Ağrıdağının öfkesini, sevdasını çalarlar. Ve gün kavuşurken bir ak kuş gelir...”(AE:119)

2.LORD RAGLAN'IN KAHRAMAN KALIBI AÇISINDAN AĞRIDAĞI EFSANESİ

Kahramanlık konulu halk hikâyelerinde en geniş kahraman kalıbı yaklaşımı Lord Raglan tarafından oluşturulmuştur. Raglan, *Geleneksel Kahraman Kalıbı* adını verdiği eserinde halk anlatılarındaki kahramanların kurmaca olmaları itibari ile temelde birbiriyle birleştiklerini ileri sürer. Raglan, kahramanın hayatındaki olay kalıplarından yirmi ikisini sıralar. (Ekici, 2005:100-102)

“*Kesikbaş Destanı*” üzerine kaleme aldığımız bir yazımızda da belirttiğimiz gibi Raglan açıkça ifade etmese de bu tür halk anlatılarının ve anlatı kahramanların kurmaca olduğu sonucuna ulaştırmak ister. Özkul Çobanoğlu bu kalıbı Oğuz Kağan Destanı ve Er Töştük destanlarına uygular ve gerek kurmaca noktası gerekse başka özellikleri dolayısıyla Raglan'ın kahraman kalıbına çekinceler koyar.

Romancı Yaşar Kemal'in efsanenin yanı sıra halk hikâyesi anlatı türünün kurmaca özelliklerini de gösteren “*Ağrıdağı Efsanesi*” romanında Raglan'ın belirlediği olay kalıplarıyla örtüşen durumlar sırasıyla şunlardır:

2.1.Kahraman gizlice bir yere gönderilir: Ahmet, affedilmesine ve Gülbahar'la evlenmesine izin verilmesine karşılık, bir şart olarak Mahmut Han tarafından halkın duyacağı şekilde Ağrı Dağı'na gönderilir. Ahmet, bu şartı hiç tereddüt etmeden kabul etmiştir.

2.2.Kahramanın çocukluğu hakkında bir şey anlatılmaz: Romanda Ahmet'in çocukluğu ve ailesi hakkında -ailesinin de iyi kaval çaldığı bilgisi dışında- hiçbir şey anlatılmamıştır. Sadece tarihi belirtilmeyen bir geçmiş zamanda Gülbahar'la Küp Gölü'nde bir şenlikte daha önce birbirlerini görmüş oldukları bildirilir. (AE:45) Zindanda ilk görüşmede tanıdıklık hissine kapılan Gülbahar'ın içsesinde söylenenler de bu kalıba hizmet eder:

“Belki kimi kimsesi, belki anası babası, belki kardeşleri, belki sevdiği yoktu. Dünyanın ortasında tek başına kalmış bir hali vardı.”(AE:33)

2.3.Kahraman; bir kral, dev veya yırtıcı hayvana karşı zafer kazanır: Bilinen anlamıyla, kimsesiz bir dağlı olan Ahmet ile Osmanlı Paşası Mahmut Han karşı karşıya gelmezler; fakat Han'ın kır atı ve kızı Gülbahar'ın Ahmet'e varması Han için bir mağlubiyettir. Daha da önemlisi, Osmanlıyı temsil eden Han'a karşı dağlılar bir olmuş; Ahmet'i ve atı da alarak dağa sığınmıştır. Mahmut Han, “Benim derdim Ahmet değil. At da değil. Bu kadar dağlı nereye çekilip gitti.” der. (AE:23) Ahmet, Ağrı Dağı'nda ateş yakarak da Mahmut Han'a karşı zafer kazanmış olur.

2.4.Kahraman, çoğunlukla yerine geçtiği kralın kızıyla evlenir: Gülbahar, Han'ın buyruğu gereği Ağrı Dağı'nın tepesine tırmanıp orada ateş yakmayı başaran Ahmet'e verilecektir.

Sevgililer için düğün dernek kurulur; fakat onlar bu dünyada vuslata eremeyecekler; Ahmet, Mahmut Han'ın yerine de geçemeyecektir.

2.5.Kahraman esrarengiz bir şekilde ve yerde ölümle karşılaşır: Ahmet Küp Gölü'nde sırta kadem basar. Gölde ittiği bildirilir; öldü veya boğuldu gibi bir hükme yer verilmez; hatta Gülbahar onu görür gibi olur, ardından seslene durur.

2.6.Çoğunlukla bir tepenin üzerinde ölür: Ahmet'in son durağı Küp Gölü, Ağrı Dağı'nın dört bin iki yüz metre yamacındadır.

2.7.Kahramanın vücudu gömülmez. (Çünkü bulunamamıştır): Ahmet'ten geriye Küp Gölü'nün üstünde bir tek günbatımında görülen bir küçük, ak kuş imgesi kalmıştır.

SONUÇ

Yaşar Kemal'in "*Ağrıdağı Efsanesi*" adlı romanın yapısında gerek yazarın beslendiği sözlü kaynaklar, gerekse yaptığı halk bilimi araştırmalarının etkisiyle efsane ve halk hikâyesi/destan anlatılarının fiktif yansımaları bulunmaktadır. Yazar tarafından bilinçli veya istem dışı alınmış olsun, bu yapısal unsurlar romanın olay örgüsünün tamamına hâkim durumdadır. Romanın kurgusundaki bu durum, metin merkezli yapısalci eleştirmenlerin ileri sürdüğü gibi halk anlatıları için kaçınılmaz olan türlerin metni ve yazarı zorlayıcılığı, sınırlayıcılığı ile izah edilebilir.

Çağdaş bir roman olan "*Ağrıdağı Efsanesi*"nin merkezi kişileri, Axel Olrik'in belirlediği, yaygın benzerliklerden elde edilmiş halk anlatılarının epik kurallarının tamamını, Lord Raglan'ın kahramanlık destanlarının kahramanları üzerinden belirlediği davranış kalıplarından bir kısmını eylemleriyle örneklemektedirler. Sonuç olarak, "*Ağrıdağı Efsanesi*"nde destan ve halk hikâyesi gibi iki farklı halk anlatısı türünün kurmaca unsurlarından türlerin metnin kurmaca yapısını nasıl şekillendirdiği gözlemlenebilecek bir biçimde çağdaş bir roman elde edilmiştir.

KAYNAKÇA

BOLAT (Katar) Hatice; *Yaşar Kemal'in Romanlarında Sosyal İlişkiler Açısından Şahıs Kadrosu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi. Elazığ, 2006.

ÇOBANOĞLU, Özkul, *Halk Bilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*, Ankara, Akçağ Yayınları, Ankara 1999.

ÇOBANOĞLU, Özkul, *Lord Raglan'ın Batı Halk Kahramanı Açısından Oğuz Kağan ve Er Töştük Destan Kahramanlarına Bir Bakış, Umay Günay Armağanı*, Diyanet Vakfı Matbaası, Ankara 1996.

Ekici, Metin, "Araştırma Yöntemleri" *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yayıncılık. İstanbul, 2005.

GÜVENÇ, Ahmet Özgür, *Yaşar Kemal'in İnce Memed Romanı Üzerine Oluşumsal Yapısalci Bir İnceleme*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi. Erzurum, 2009.

<http://tr.wikipedia.org/wiki/zerdustluk>

<http://www.ykykultur.com.tr/> 'de <http://www.Yaşarkemal.net/>

KEMAL, Yaşar, *Ağrıdağı Efsanesi*, Yapı Kredi Yayınları. İstanbul, 2006.

MORAN, Berna, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İletişim Yayınları. İstanbul, 2005.

MORAN, Berna, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 2*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002.

-
- OĞUZERTEM, Süha, vd. *Geçmişten Geleceğe Yaşar Kemal*, Adam Yayınları. İstanbul, 2003.
- OLRİK, Axel, *Halk Anlatılarının Epik Kuramları* I. Milli Folklor, S. 23, Ankara, 1994.
- OLRİK, Axel, *Halk Anlatılarının Epik Kuramları*, II. Milli Folklor, S. 24. Ankara, 1994.
- TOPCU, Mümin, *Yaşar Kemal'in Romanlarında Halk Bilimi Unsurları*, DÜ Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Diyarbakır, 2008.